

Шай Роман

Національний університет “Львівська політехніка”,
Інститут права, психології та інноваційної освіти
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії, історії та філософії права
roman.y.shai@lpnu.ua

ПРОБЛЕМА ТОЛЕРАНТНОСТІ ПРАВООХОРОНЦІВ У СУЧАСНОМУ МУЛЬТИКУЛЬТУРНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

<http://doi.org/10.23939/law2020.27.133>

© Шай Р., 2020

У статті розглядаються проблемні питання рівності, толерантності і недискримінації у правоохоронній діяльності, розкриваються особливості комунікації працівників правоохоронних органів в сучасному мультикультурному суспільстві. Визначено, що проблема комунікативної толерантності працівників правоохоронних органів нині є вкрай актуальною, позаяк це є необхідна риса, що визначає характер і специфіку взаємовідносин правоохоронця з оточенням, враховуючи його особистий досвід, інтереси, схильності, моделі поведінки та особливості спілкування. З'ясовано, що діяльність працівників Національної поліції в сучасному мультикультурному суспільстві передбачає налагодження ефективної комунікації та довірливих відносин з населенням, підвищення авторитету та позитивного іміджу поліції. Саме якість комунікації поліцейських з громадянами є одним з головних факторів ефективності діяльності правоохоронних органів.

Реформування правоохоронних органів України є одним із найважливіших кроків на шляху становлення демократичної держави, в якій пануватиме верховенство права. Їх ефективна діяльність стає необхідною умовою захисту конституційного ладу, забезпечення законності та правопорядку, дотримання прав і свобод людини та громадянина.

Розбудова демократичної держави в Україні та докорінне реформування правоохоронних органів, закріплення партнерської моделі взаємовідносин правоохоронців та суспільства, забезпечення реальної громадської й особистої безпеки з особливою гостротою актуалізують питання щодо толерантності в стосунках між працівниками правоохоронних органів та громадянами.

Ключові слова: правоохоронна система; правоохоронні органи України; правоохоронці; толерантність; мультикультуралізм; комунікація; право; права і свободи людини та громадянина

Постановка проблеми. Мультикультурність суспільства, різноманіття релігійних, ідеологічних, політичних переконань та пов'язані з ними вияви нетерпимості, конфлікти, агресія, жорстокість, насилля, терористичні акти, як об'єктивні явища глобалізації світу, стали “візитівкою” останніх років.

Розбудова демократичної держави в Україні та докорінне реформування правоохоронних органів, закріплення партнерської моделі взаємовідносин правоохоронців та суспільства, забез-

печення реальної громадської й особистої безпеки з особливою гостротою актуалізують питання щодо толерантності в стосунках між працівниками правоохоронними органами та громадянами [1].

Оскільки правоохоронна система в Україні постійно доводить свою компетентність і ефективність, тому дослідження проблем комунікативної толерантності працівників правоохоронних органів на сьогодні є дуже актуальним, тому що це є необхідною рисою, яка визначає характер і специфіку взаємовідносин правоохоронця з оточенням, враховуючи його особистий досвід, інтереси, схильності, моделі поведінки та особливості спілкування.

Мета статті. Метою дослідження цієї статті є аналіз проблемних питань толерантності у комунікації працівників правоохоронних органів з громадянами в умовах глобалізованого суспільства.

Аналіз дослідження проблеми. Велика кількість наукової літератури, що досліджує цю проблематику, свідчить про те, що це питання не втрачає своєї актуальності і набуває нові грані вивчення аспектів формування комунікативної толерантності сучасного фахівця правоохоронних органів у спілкуванні з громадянами у мультикультурізованому суспільстві. Зокрема, в наукових публікаціях вчених висвітлені шляхи підвищення рівня комунікативної толерантності.

Виклад основного матеріалу. Толерантність у суспільстві, мабуть, найяскравіший показник рівня культури членів такого суспільства. Саме в суспільстві з низьким рівнем культури проблема з толерантністю є більш болючою. На наше глибоке переконання, толерантність виховується, з самого дитинства. Саме на прикладі своєї сім'ї, своїх батьків дитина формує певні позиції, принципи, через що її складно перевиховати у майбутньому, навіть під загрозою державного примусу, зокрема шляхом застосування юридичної відповідальності. Толерантність – це форма поваги до людей, які сповідують іншу релігію, мають відмінні політичні чи будь-які інші погляди, переконання. На наш погляд, толерантність лежить у площині моральних відносин, а тому її правове регулювання здійснюється дещо опосередковано.

Певний розвиток соціального інтелекту забезпечує успішну взаємодію між правоохоронцями і громадянами через вміння правильно будувати процес комунікації під час виконання службових обов'язків, що, в свою чергу, виявляється можливим при наявності високого рівня розвитку комунікативної толерантності. Рису комунікативної толерантності майбутнього правоохоронця потрібно формувати ще в період первинної професійної підготовки. Здатність особистості розуміти соціальні, культурні, духовні, політичні відмінності людей, з якими доводиться стикатися у роботі забезпечує можливість знаходити мирне вирішення конфліктів, вибудовуючи успішні міжособистісні комунікації [2].

В сучасному суспільстві принцип толерантності є однією з найважливіших та найнеобхідніших умов миру і національного порядку в суспільстві.

Відповідно до ст. 1 Декларації принципів толерантності ЮНЕСКО, “толерантність означає повагу, сприйняття та розуміння багатого різноманіття культур нашого світу, форм самовираження та самовиявлення людської особистості. Формуванню толерантності сприяють знання, відкритість, спілкування та свобода думки, совісті і переконань. Толерантність – це єдність у різноманітті. Це не тільки моральний обов'язок, а й політична та правова потреба. Толерантність – це те, що уможливило досягнення миру, сприяє переходу від культури війни до культури миру” [3].

Класифікація видів толерантності за соціальними сферами (за І. В. Галицьким) виглядає так:

1) гендерна толерантність – неупереджене ставлення до представників іншої статі, відсутність ідей про перевагу однієї статі над іншою;

2) вікова толерантність – неупередженість до апріорних “недоліків” людини, пов'язаних з її віком;

3) міжнаціональна толерантність – неупереджене ставлення до представників різних націй, здатність не переносити недоліки і негативні дії окремих представників національності на інших людей, ставитися до будь-якої людини з позиції “презумпції національної невинуватості”;

4) расова толерантність – відсутність упереджень до представників іншої раси;

5) релігійна толерантність – неупереджене ставлення до догматів різних конфесій, релігійності з боку віруючих і невіруючих, представників різних конфесіональних груп;

6) географічна толерантність – неупередженість до жителів невеликих або провінційних міст, сіл й інших регіонів з боку столичних жителів і навпаки;

7) міжкласова толерантність – терпиме ставлення до представників різних майнових шарів – багатих до бідних, бідних до багатих;

8) фізіологічна толерантність – терпиме ставлення до хворих, інвалідів, фізично неповноцінних, осіб із зовнішніми недоліками і т. д.;

9) політична толерантність – неупереджене ставлення до діяльності різних партій та об’єднань, висловлювань їхніх членів тощо;

10) сексуально орієнтована толерантність – неупередженість стосовно осіб з нетрадиційною сексуальною орієнтацією;

11) маргінальна толерантність – терпиме ставлення до бомжів, жебраків, наркоманів, алкоголік, ув’язнених тощо [4].

Явищами, протилежними толерантності, є інтолерантність, дискримінація, ксенофобія, які призводять до погіршення відносин у суспільстві, сприяють зростанню напруги і виникненню конфліктів у соціумі, можуть мати національні масштаби.

Інтолерантність розглядається як неприпустима, нетерпима поведінка, неприйняття чужої думки [5].

Ксенофобія – прояв нав’язливого страху, ворожості стосовно чужинців чи чужоземного, нетерпимості та неприязні до представників іншої нації, віросповідання, культури, національності, іноземців чи представників інших регіонів, а також до чогось незнайомого, незвичного, чужого [6].

Найбільш небезпечним і розповсюдженим проявом ксенофобії вважається расизм.

Расизм – це сукупність концепцій, що ґрунтуються на уявленнях про психічну та біологічну нерівноцінність людських рас [7].

Європейський суд з прав людини неодноразово розглядав питання щодо порушення принципів рівності та недискримінації. В ст. 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) зазначено: “Користування правами та свободами, визнаними в цій Конвенції, має бути забезпечене без дискримінації за будь-якою ознакою – статі, раси, кольору шкіри, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, належності до національних меншин, майнового стану, народження, або за іншою ознакою” [8].

Отже, принцип недискримінації є одним з основоположних і загальних принципів, що стосуються захисту прав людини. Тому заборона дискримінації конкретизується в інших положеннях Конвенції і протоколів до неї.

Проблеми взаємодії різних культур та етносів є надзвичайно актуальними для сучасного українського суспільства, однією з основних ознак якого став мультикультуралізм.

Мультикультуралізм – теорія, практика і політика неконфліктного співіснування в одному життєвому просторі багатьох різнорідних культурних груп. Він утверджує повагу до розбіжностей, але при цьому не відмовляється від пошуку універсальності [9].

Діяльність працівників Національної поліції в сучасному мультикультурному суспільстві передбачає налагодження ефективної комунікації та довірливих відносин з населенням, підвищення авторитету та позитивного іміджу поліції. Саме якість комунікації поліцейських з громадянами є одним з основних факторів ефективності діяльності правоохоронних органів [10].

Особливістю національного складу населення України є його поліетнічність. За даними Всеукраїнського перепису населення 2001 р., на території країни проживали представники понад 130 національностей і народностей. У національному складі населення України переважною більшістю є українці, чисельність яких становила 37541,7 тис. осіб, або 77,8 % від загальної кількості населення. Національні меншини становлять 22,2% населення країни [11].

Стаття 7 Закону України “Про Національну поліцію” зазначає, що у діяльності поліції забороняються будь-які привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовною або іншими ознаками [1].

Згідно з Європейським кодексом поліцейської етики, основними цілями поліції в демократичному суспільстві, заснованому на верховенстві права, є:

- 1) підтримка публічного спокою, забезпечення права і порядку в суспільстві;
- 2) захист і дотримання основоположних прав і свобод особи, закріплених, зокрема, в Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод;
- 3) запобігання та подолання злочинності;
- 4) виявлення злочинів;
- 5) надання допомоги і послуг суспільству [12].

Однією з основних особливостей сучасного мультикультуралізму є зростання міграційних процесів та формування внаслідок цього у більшості країн Європи так званих іммігрантських осередків, які зберігають ізольовану від суспільства власну культурну автономність [13].

Висновки. Отже, засвоєння основних положень із забезпечення прав людини в правоохоронній діяльності сприятиме підвищенню правової культури правоохоронців, виробленню навичок самостійного аналізу правової дійсності, вмінню використовувати набуті знання під час практичної діяльності та вихованню у них глибокої поваги до загальноновизнаних моральних і правових цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. *База даних «Законодавство України» / ВР України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
2. Thorndike E. L. (1920) Intelligence and its use. *Harper's Magazine*. № 140. Р. 227–235.
3. Декларація принципів толерантності від 16 листопада 1995. *База даних «Законодавство України» / ВР України*. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_503.
4. Галицький І. В. (2010). Типи толерантності в сучасному суспільстві. *Актуальні проблеми держави і права*. Вип. 52. С. 280–289.
5. Ставицький О. О. (2011). Інтолерантність як основний прояв гандикапізму. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Психологія і педагогіка. Вип. 18. С. 230–239.
6. Розслідування злочинів, вчинених на ґрунті нетерпимості: навч.-практ. посіб. Колектив авторів. К. 2012. 167 с.
7. Тлумачний словник української мови. URL: <http://eslovnik.com/%D1%80%D0%>.
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. *База даних «Законодавство України» / ВР України*. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
9. Кирабаев Н. С. Культурная идентичность, плюрализм и глобализация в современном философском дискурсе. *Культурная идентичность и глобализация: доклады и выступл. 5-й Междунар. философ. симпозиум «Диалог цивилизаций: Восток-Запад»*. URL: <http://sociognosis.narod.ru/myweb8/docs/Kirabaev.htm>.
10. Михайлова Ю. О. (2015). Організація ефективної комунікації як ключового елементу підвищення авторитету працівників міліції (поліції) та налагодження взаємодії з населенням. *Форум права*. № 1. С. 178–181. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.
11. Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року. *База даних «Законодавство України» / ВР України*. URL: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality>.
12. Європейський кодекс поліцейської етики. Рекомендація прийнята Комитетом міністрів СЕ 19 вересня 2001 г. 2001. URL: <http://polis.osce.org/library/f/2687/1492/CoE>.
13. Бакальчук В. О. (2010). Толерантність до нетолерантності: проблеми протидії нетерпимості в Україні. *Стратегічні пріоритети*. № 1. С. 87–93.

REFERENCES

1. *Pro Nacionalnu policiyu: Zakon Ukrainy* (2015, July 2) No. 580-VIII [About the National Police: Law of Ukraine]. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua>. (accessed 23.04.2020).
2. Thorndike E. L. *Intelligence and its use*. *Harper's Magazine*. No. 140. 1920. P. 227–235.
3. *Deklaraciya pryncypiv tolerantnosti* (1995, November 16) [Declaration of principles of tolerance]. Retrieved from: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_503 (accessed 23.04.2020).
4. Galyczkyj I. V. *Typy` tolerantnosti v suchasnomu suspilstvi* [Types of tolerance in modern society]. *Aktualni problemy derzhavy i prava*. No. 52. 2010. P. 280–289.
5. Stavyczkyj O. O. *Intolerantnist yak osnovnyj proyav gandykapizmu* [Intolerance as a major manifestation of handicapism.] *Naukovi zapysky` Nacionalnogo universytetu «Ostrozka akademiya»*. Seriya: *Psychologiya i pedagogika*. No. 18. 2011. P. 230–239.
6. *Rozsliduvannya zlochyniv, vchyneniy na g`runti neterpymosti: navchalno-praktychnyj posibnyk* [Investigation of crimes committed on the basis of intolerance: a practical manual.] Kollectyv avtoriv. Kyiv. 2012. 167 p.
7. *Tlumachnyj slovnyk ukrajinskoyi movy* [Interpretative dictionary of the Ukrainian language]. Retrieved from: <http://eslovnik.com/%D1%80%D0%> (accessed 23.04.2020).
8. *Konvenciya pro zaxyst prav lyudyny i osnovopolozhnyx svobod* [Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. (1950, November 4) Retrieved from: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (accessed 23.04.2020).
9. Kirabaev N. S. *Kulturnaya identichnost, plyuralizm i globalizatsiya v sovremennom filosofskom diskurse* [Cultural identity, pluralism and globalization in contemporary philosophical discourse] *Kulturnaya identichnost' i globalizatsiya: doklady i vystupl. 5-i mezhdunar. filosof. simpozium «Dialog tsivilizatsii: Vostok-Zapad»*. Retrieved from: <http://sociognosis.narod.ru/myweb8/docs/Kirabaev.htm> (accessed 23.04.2020).
10. My`xajlova Yu. O. *Organizaciya efektyvnoyi komunikaciyi yak klyuchovogo elementu pidvyshhennya avtorytetu pracivnykiv miliciyi (policiyi) ta nalagodzheniya vzayemodiyi z naselenniam* [Organization of effective communication as a key element of increasing the authority of police officers (police) and establishing interaction with the population] *Forum prava*. No. 1. 2015. P. 178–181. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index (accessed 23.04.2020).
11. *Pro kil`kist` ta sklad naselennya Ukrainy` za pidsumkamy` Vseukrayins`kogo perepy`su naselennya* [About the number and composition of the population of Ukraine according to the results of the All-Ukrainian census]. Retrieved from: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality> (accessed 23.04.2020).
12. *Evropeyskiy kodeks politseyskoy etiki* [European Code of Police Ethics.]. Retrieved from: <http://polis.osce.org/library/f/2687/1492/CoE>. (accessed 23.04.2020).
13. Bakalchuk V. O. *Tolerantnist do netolerantnosti: problemy proty`diyi neterpy`mosti v Ukraini* [Tolerance to intolerance: problems and protids intolerance in Ukraine] *Strategichni priorytety*. No. 1. 2010. P. 87–93.

Дата надходження: 09.07.2020 р.

Roman Shai

National University “Lviv Polytechnic”,
Institute of Law, Psychology and Innovative Education,
Department of Theory and Philosophy of Law,
Ph. D., Assoc. Prof.

PROBLEMS OF TOLERANCE OF LAW ENFORCERS IN MODERN MULTICULTURAL SOCIETY

The article deals with the problematic issues of equality, tolerance and non-discrimination in law enforcement activities, reveals the peculiarities of communication between law enforcement officials in a modern multicultural society. It is determined that the problem of communicative tolerance of law enforcement officials is very urgent nowadays, as it is a necessary feature that determines the nature and specificity of the law enforcement officer's relations with others, taking into account his personal experience, interests, inclinations, behavior patterns and communication peculiarities. It has been found out that the activities of the National Police officers in a modern multicultural society imply the establishment of effective communication and trusting relations with the population, enhancement of

the authority and positive image of the police. It is the quality of police communication with citizens that is one of the main factors in the effectiveness of law enforcement.

Reforming Ukraine's law enforcement agencies is one of the most important steps towards becoming a democratic state, dominated by the rule of law. Their effective activity becomes a prerequisite for the protection of the constitutional order, ensuring the rule of law and order, respect for the rights and freedoms of the individual and the citizen.

Building a democratic state in Ukraine and thorough reforming of law enforcement agencies, consolidating the partnership model of law enforcement relations with society, ensuring real public and personal security with particular urgency raise the issue of tolerance in relations between law enforcement officials and citizens.

Key words: law enforcement system; law enforcement agencies of Ukraine; law enforcement; tolerance; multiculturalism; communication; right; rights and freedoms of man and citizen.